

nis et virtutem; 2) plerique homines sequuntur bona sensuum, et amittunt felicitatem; e.—R. c. maj.—d. 1 part. min. ex sola vi intrinseca suae naturae nude spectatae, c; cum extrinsecis auxiliis gratiae quae in praesenti ordine oranti sunt parata, n; — d. 2 part. min. ex defectu ordinis mundi, n; ex abuso libertatis, tr.

Coroll. Ergo poterat Deus creare mundos indefinite multos alios, sive huic nostro similes, sive dissimiles; eosque sive hoc nostro anteriores vel posteriores, sive ei simultaneos, sed interposito vacuo absoluto distantes; — de facto autem eorum existentiae nihil prorsus novimus.

ARTICULUS 4.

De causa finali creationis.

Propositio 60.

In mundo creando Deus nullum habuit finem operantis.

Stat. quaest. Quaeritur quae sit causa finalis ultima creationis mundi. — Aliqui distincte finem operantis, Dei, et finem operis, mundi, assignant; scilicet finem operantis Dei non posse bonum aliquod extra Deum existens Deo assequendum esse concedunt; sed in ipso Deo esse ipsum exercitium libertatis divinae.

Prob. Finis operantis hic intelligi deberet aut sensu proprio, stricto, aut sensu aliquo latiore; a. neutrum potest; e.

Prob. min. 1 part. (stricto sensu). Finis operantis sensu stricto diceret bonum aliquod extra Deum existens, cuius assequendi gratia Deus mundum crearet, quod Deus sibi ut bonum suum et finem intendendum proponeret; a. hoc est absurdum; e.

Prob. min. 2 part. (latiore sensu). 1) Latiore aliquo sensu dici posset finis operantis Dei, id quod facere Deus volvit, vel id ad quod opus suum dirigi voluit; a. sic confusio fit inter finem operantis et finem operis, et a) forsitan erit lis de verbo improprio; et b) innuit tamen Deum creando mundum, propter aliquem finem operatum esse, quod absurdum; e.

2) Latiore alio sensu dici posset finis operantis fuisse ipsum exercitium suae libertatis divinae; a. hoc etiam est absurdum; e.

ad min. a) Finis operantis dicit bonum aliquod assequendum ab agente; a. exercitium libertatis nequit esse bonum Deo assequendum, et essentiae addendum, quo antea caruerit; e.

b) Exercitium libertatis nihil aliud est quam ipsa actualis tendentia voluntatis in res creatas; a. tendentia voluntatis realis bonum inducit solum tendendo in bonum formale voluntatis; e. res creatae essent bonum formale voluntatis Divinae; quod absurdum.

c) Finis est regula agendorum propter finem; a. exercitium libertatis ut sic potuisset Deus attingere etiam creando mundum inordinatissimum; e. po-

tuisset Deus ad eumdem finem quem nunc, creare mundum inordinatum; quod absurdum.

Objic. 1º Non exercitium libertatis terminative sumptum, sed entitative, est finis Dei; a. in hoc nihil absurdum; e.—R. n. min. (exercitium libertatis formaliter sumptum consistit in *terminari*).

Objic. 2º Finis Dei creantis debuit talis esse, ut illum Deus aequa assequetus esset etiam non creando; a. talis erat solum exercitium libertatis; e.—R. n. supp. maj. (Deum posse aliquid appetere assequendum).

Propositio 61.

Finis ultimus mundi est gloria Dei extrinseca.

Notiones. 1) *Finis ultimus* est ad quem ceteri ut media, qui ipse ad nullum alium ulteriorem ut medium disponitur.

2) *Gloria* est clara notitia cum laude, i. e. notitia late perulgata de alicujus excellentia, habens sibi conjunctum amorem ejus laudativum; et distinguitur:

{ fundamentalis : ipsa excellentia alicujus sufficienter manifestata.
 { intrinseca : excellētia in seipsa et per seipsam manifestata.
 { extrinseca : excellētia in effectibus vel per signum externum manifestata.
 } formalis : ipsa notio et amor laudativus de alicujus excellentia.
 { intrinseca : notio et amor quae quis habet de propria excellentia.
 { extrinseca : quae alii habent de alicujus excellentia.

Stat. quaest. Sensus thesis declaratur per duas partes: 1) finis ultimus mundi *intrinsecus* est gloria Dei fundamentalis extrinseca, i. e. finis mundi est ut ipse sit manifestatio divinae bonitatis seu excellentiae, *per perfectionem ordinis universalis*. — 2) Finis ultimus mundi *extrinsecus* est gloria Dei formalis extrinseca, i. e. ut ex mundi perfectione et ordine, tanquam ex signo manifestante, divina bonitas seu excellentia cognoscatur, laudetur, ametur.

Prob. 1^a pars (finis intrinsecus). Intrinseca rei cuiuscumque perfectio judicanda est ex ejus forma; a. forma mundi, ut sic, est ordo universalis; e. mundi perfectio ultima, seu finis intrinsecus ultimus, est perfectio ordinis universalis.

Prob. min. Mundus, ut sic, est totum aliquod compositum ex pluribus et diversis entibus tanquam ex partibus; a. in tali toto partes seu varia entia sunt materia, dispositio partium in unitatem seu ordo est forma totius; e.

Ad conseq. N. B. Perfectionem hanc ordinis universalis aestimare oportet secundum tria: a) per ordinem *subordinationis* res inferiores quam aptissime ad fines rerum superiorum ordinantur (cetera omnia ad finem hominis); — b) per ordinem *coordinationis* omnia quam aptissime disponuntur ad mutuum juvamen (plantae et animalia; inertia, solida, liquida, aeriformia ad plantas et animalia); — c) per ordinem *totalem* ad Dei potentiam, sapientiam, providentiam, uno verbo: bonitatem manifestandam disponuntur.

Prob. 2^a pars (finis extrinsecus). 1º Deus mundum creavit eum volendo; a. eum velle non potuit nisi propter suam ipsius bonitatem; e.

Prob. min. Quidquid voluntas vult, aut est bonum propter se amatum, aut bonum propter aliud amatum, ut medium; *a.* mundus (cum perfectione sua etiam ultima) nequit esse Deo aliquid propter se amatum; *e* solum aliquid propter Dei bonitatem amatum; et quidem non propter Dei bonitatem acquirendam (patet!), nec contemplandam (patet!), sed manifestandam et amabilem praebendam aliis.

Prob. 2º Mundus ad finem ultimum sibi intrinsecum tendit, manifestandam Dei bonitatem; est insuper in mundo homo cum innato naturali appetitu et facultate cognoscendi ex mundo ultimam causam, et amandi summum bonum; *a.* ita obtinetur gloria Dei extrinseca formalis; *e.*

Coroll. 1º Ergo finis proximus mundi materialis est homo, ratione praeditus; nec poterat creari mundus nisi aliquando crearetur aliqua natura rationalis.

Coroll. 2º Ergo gloria Dei intrinseca non est finis creati mundi; nam hanc Deus in seipso ab aeterno habet, neque aliunde haurire potest.

Objic. 1º Si finis mundi creati est gloria Dei, dicendus erit Deus maxime egoisticus; *a.* hoc repugnat; *e.* non gloria Dei, sed potius beatitudo hominis est finis ultimus.—R. 1) *n. maj.* (gloria Dei non est bonum Deo acquirendum, seu bonum in Dei utilitatem cedens). — R. 2) *tr. maj.* — *d. min.* repugnat ut Deus inordinato egoismo agat, *c.*; ordinato, legitimo, necessario, *n.* (Deus amat suam bonitatem necessario, et hanc creaturis libero amore purissimae benevolentiae communicat).

Objic. 2º Impossibile est res tam diversarum naturarum immediate ordinari in unum eumdemque finem; *e.* — R. *d. maj.* ad unum finem intrinsecum immediatum singulis, *c.*; ad unum extrinsecum singulis et mediatum, sed totius collectionis (mundi) ultimum, *n.*

ARTICULUS 5.

De conservatione.

Propositio 62.

Deus positive et directe res omnes conservat.

Notiones. *Conservatio* est ratio continuationis existentiae. — Distinguitur: 1) *positiva*, i. e. actualis influxus quo res, ex propria sua natura in nihilum relapsura, in existentia retinetur; *negativa*, i. e. sola non destructio. — 2) *directa*, i. e. influxus immediatus in rem conservandam; *indirecta*, i. e. remotio causarum destruentium, et largitio mediorum ad existentiam conservandam.

Prob. 1º Quod ex natura sua est contingens, et ad existendum indifferens, manet semper ex se contingens et ad existendum indifferens; *a.* quod ex se est semper indifferens ad existendum, debet quamdiu existit ab alio determinari ut existat; *e.*

Prob. maj. Creatura quum primo momento existit, non est formaliter suum esse, nec ens formaliter necessarium (secus jam intrinsece repugnaret non existere momento secundo); — neque accipit virtutem activam se conservandi (nam virtus non potest esse perfectior subiecto, nec proin habere formalem necessitatem existendi); *e.*

Prob. min. Continuatio existentiac est effectus realis; *e.* si non ex ipsa natura creata adest aliqua necessitas permanendi, aut virtus activa conservans tanquam causa efficiens, iste effectus debet repeti a causa externa, et quidem prima (nam de omni alia secunda rediret eadem quaestio, et deberet ea dare quod non habet).

Prob. 2º Si res creatae non indigerent conservatione positiva directa, jam nec sola cessatione ab influxu, nec actu positivo posset Deus eas destruere; *a.* hoc est absurdum; *e.*

Ad maj. 1) Non cessatione ab influxu: patet, si nullus fuit influxus.

2) Non actu positivo: omnis actus positivus tendit in terminum positivum, non in nihil.

Ad min. Pertinet ad dominium Dei essentiale in res contingentes, ut tamdiu solum existant, quamdiu ipse velit.

Objic. 1º Multi effectus finitorum agentium esse perseverant, etiamsi causae operatio cesset; *e.* a fortiori effectus Dei infiniti agentis. — R. *d. ant.* multi effectus, i. e. determinationes inductae in subjecta praexistentia, quae eas sua entitate sustentent, *c.*; i. e. ipsa subjecta, ut sic, *n.* — *n. cons.* et *n. par.*

Objic. 2º De facto multa sunt quae non immediate a Deo, sed a causis secundis conservantur. — R. *d. quoad esse*, ut sic, *n.*; *quoad sic esse*, *c.*

Objic. 3º Multae naturae (spiritus) sunt immortales; *e.* in ipsis est ratio sufficiens cur perseverent. — R. *d. ant.* immortales essentialiter, *n.*; exigitive (exigentia passiva connaturali), *c.* — *d. cons.* cur conserventur, *c.*; cur durent a se, *n.*

Objic. 4º Deus nequit spiritus annihilare; *e.* — R. *d. ant.* spectata ejus potentia, *n.*; spectata sapientia, *c.*

Objic. 5º Esset ergo tendentia entis creati in nihilum; *a.* hoc repugnat; *e.* — R. *d. maj.* tendentia positiva, *n.*; negativa, i. e. incapacitas de se durandi, *c.* — *c. d. min.*

Schol. *Num conservatio distinguatur a creatione.* — R. 1) Juxta aliquos recentiores actio conservativa est iterata et continuo repetita creatio; — sed hoc falsum videtur, nam influxus conservativus est in ipsum esse quod conservatur; *a.* esse quod conservatur non est esse interruptum iteratum, sed perseverans continuum; *e.* — 2) Scholastici fere omnes tenent distinctionem non esse realem, sed rationis tantum; nam idem effectus actus, si connotatur rem illam effectam antea non fuisse, dicitur creatio; si connotatur rem jam antea fuisse, dicitur conservatio.

QUAESTIO 2.

De concursu divino.

Propositio 63.

Deus physice et immediate concurrit ad omnes actiones et effectus creatorum agentium.

Notiones. Concursus Dei generatim est cooperatio Dei cum causis secundis agentibus; et dividitur:

naturalis — — —	cooperans in effectum ad quem producendum causa secunda habet natura sua vires proportionatas.
moralis — — —	influens moraliter, v. c. mandato, consilio, suasione.
physicus — — —	influens physice et efficienter, propria activitate.
mediatus — — —	attingens per se solam causam, et ea mediante, ejus effectum, v. c. creando et conservando causam, virtutem operandi illi dando.
immediatus : attingens per se ipsum effectum producendum, et actionem producentem causae secundae.	
supernaturalis — — —	cooperans in effectum ad quem causa secunda non habet naturaliter vires proportionatas.

Stat. quaest. De concursu supernaturali (gratia actuali) agunt theologi; nos de naturali physico. Data creatione et conservatione, evidenter affirmans est concursus mediatus, nec jam probatur amplius; sed immediatum insuper concursum omnes scholastici, praeter Durandum, affirman-

Prob. 1º Causae secundae, non solum quum *funt*, sed etiam quum *sunt*, a causa prima, essentialiter, ut a causa conservationis, quoad se totas, dependent; *a.* quod ita pendet ab alio, pendet ab eo etiam in *operationibus*, ut a causa coefficiente; *e.*

Prob. min. Operatio entis dependentis, est nova realis ejus perfectio actua lis ad quam antea erat in potentia; *a.* omne ens, ac proin etiam haec nova perfectio, dependet a Deo tum in suo esse, tum in suo fieri; *e.* dum fit a causa secunda, fit simul a Deo.

Prob. 2º Ad dominium Dei supremum et essentiale pertinet, ut possit operationes et effectus impedire, sine laesione naturae, et sine objectione impedimenti contrarii; *a.* hoc Deus non posset, si ejus concursus coefficiens non requireretur; *e.*

Ad maj. Ille non exercet supremum et intimum dominium in ipsam aliquam essentiam, qui eam ab operando impedire non potest nisi *a)* aut ejus naturam laedendo, potentias naturales auferendo, scilicet essentialia mutando ut accidentale quid (actionem) attingat; *b)* aut opponendo aliquod impedimentum contrarium, scilicet instrumentum extrinsecum adhibendo, ejusque interpositis viribus utendo, ad vincendas et impediendas vires activas illius essentiae.

Ad min. Nisi per solam negationem concursus Deus possit actionem causae secundae impedire, jam aliud nullum manet medium impidiendi quam ut per actionem positivam interveniat, sive in ipsam causam secundam influendo, atque eam mutando et laedendo, sive aliud contrarium impedimentum positivum objiciendo.

Objic. 1º Posset impedire non conservando effectum causae secundae.— *R. 1) d.* impediret ita durationem effectus, *c;* ipsam positionem instantaneam et integrum actus, *n.* — *R. 2) n. supp.* (jam nulla esset Dei conservatio necessaria, nam quae causa esset sola sufficiens ad productionem, esset etiam sufficiens ad conservationem).

Objic. 2º Causae secundae vi naturae suae sufficiunt ad producendos effectus sibi proportionatos; *e.* — *R. d. ant.* quatenus effectus sunt sic entia, *c;* quatenus sunt entia, ut sic, *n.*

Objic. 3º Ad omnipotentiam et bonitatem Dei pertinet dare creaturis virtutem agendi completam, non vero mancam, cuius sit perpetuo complenda insufficientia; *e.* — *R. d. ant.* completam in ordine suae causalitatis (qua producunt sic esse), *c;* in ordine causalitatis universalissimae (qua producunt esse, ut sic), *n.*

Objic. 4º Deus concurrendo ageret aut eadem actione atque creatura, aut alia; *a.* neutrum; *e.*

Prob. min. 1) (non eadem). *a)* Hacc actio non excedit virtutem specificam creature; *e.* inutilis concursus.

b) Actio numero eadem nequit esse a duobus, ita ut perfecte et immediate sit ab utroque, nisi agant per eamdem numero virtutem; *a.* id dici hic non potest; *e.*

2) (non alia). *a)* Altera actio redundaret.

b) Actiones distinguuntur per suos terminos; *e.* ubi duae actiones, ibi duo effectus, non unus idemque effectus.

R. ad maj. agit eadem actione.

Ad prob. min. 1 part. ad a) : *d. ant.* non excedit..., si consideratur particulariter, ut producens sic esse, *c;* si consideratur universaliter, ut producens esse, ut sic, *n.*

Ad b) : *d. maj.* actio una quae in omni ordine causalitatis est perfecte et immediate et totaliter ab uno..., *c;* quae in ordine causalitatis particularis est ab uno..., *n.* — *c. min.*

Objic. 5º Si Deus concurrit, est Deus causa partialis; *a.* haec est imperfectio; *e.* — *R. d. maj.* partialis in suo ordine causae universalis (quoad ens, ut sic), *n;* in omni ordine causae adaequatae integrae, *sd.* quia non magis posset effectum attingere, *n;* quia ex bonitatis abundantia libere dispositus creaturis de sua potentia et activitate communicare, *c.* — *c. d. min.*

Objic. 6º Si Deus immediate concurrit, 1) ipse est causa peccati; 2) aut perit libertas humana (quia Deus voluntatem humanam ad opus applicat), aut fortuito casu fit concursus durarum causarum in unum opus. — *R. d.* si

concursum Dei esset particularis, *c*; si est solum universalis (attingens ens, ut sic), *n*.

Propositio 64.

Concursus divinus non est physice praedeterminans.

Stat. quaest. 1) Concursus potest esse *praevius* (praedeterminans, praemovens) vel *simultaneus*. — *Praevium physicum* tenent Thomistae (post Dominic. Bannez et Didac. Alvarez), ita ut Deus non solum simul cum causa secunda in effectum, sed etiam directe ut causa prima in causam secundam ad agendum impellendam influat; — *simultaneum* hic tenemus ita ut Deus minime directe et physice (nihil ad rem utrum moraliter) in voluntatem nostram influat, sed solum cum voluntate nostra ut concausa in effectum.

2) In descriptione praedeterminationis physicae (cfr. prop. 45) duae quaestiones distinguendae: a) num *praevia* requiratur excitatio et applicatio causae secundae ad agendum; b) num posita excitatione inimpedibiliter ex ejus natura sequatur effectus. In secunda ut in cardine versatur tota res praesens; nam primam forsitan facile transmitteremus, revera tamen non admittimus.

3) In tota hac quaestione agitur potissimum de causis secundis liberis; nam de agentibus non liberis facilius transmitteremus, nec tamen admittimus.

Prob. 1º Praedeterminatio *praevia* esset necessaria: aut 1) ad complementum virtutis activae causae secundae, aut 2) ad applicationem hujus virtutis activae ad agendum; *a. neutrum*; *e*.

Prob. min. 1 part. (ad complementum). 1) Si causa secunda ne in proprio quidem suo ordine haberet virtutem completam ad agendum, jam nulla causa secunda esset causa principalis, sed instrumentalis tantum; *a. sic aperiretur via occasionalismo et idealismo*, et perit conceptus essentiarum et ordinis mundi; *e*.

2) Istud complementum, seu qualitas fluens quae esset actus primus proximus ad agendum, esset aliquid accidentale, rebus creatis connaturale; *a. talem effectum accidentalem connaturalem possent producere aliae res naturales jam actu secundo agentes*; *e. non solus Deus*.

Prob. min. 2 part. (ad applicationem). 1) Causae naturales non liberae sunt vi propriae naturae sufficienter determinatae et applicatae ad agendum; *e. superfluit concursus Dei praevius immediatus*.

2) Causae secundae liberae tales sunt ut, paratis omnibus ad agendum requisitis, ipsae seipsas ultimo determinant et applicant ad agendum, non vero ab alio determinantur, et praesertim non invincibiliter; *e*.

Prob. 2º Concursus *praevius* physice praedeterminans, tollit veram libertatem causae secundae, nec proinde potest quoad actus voluntatis creatae (cfr. prop. 45); *e. a pari non est necessarius pro aliis facultatibus et agentibus non liberis*.

Prob. 3º Posita praedeterminatione physica: 1) Deus esset auctor peccati, 2) et praeciperet impossibilia; *a. hoc est absurdum*; *e*.

Ad maj. 1) Ad actum malum nos inimpedibiliter moveret.

2) Ad actum bonum nisi ipse movet, impossibile est nos ipsos nos movere; et ad malum si movet, impossibile est abstinere; *a. illa ipse tamen praecepit*; *e*.

Objic. 1º In omni serie causarum per se subordinatarum, inferior quaelibet non attingit effectum nisi ad hoc a superioribus moveatur; *a. omnes causae secundae sunt per se subordinatae causae primae et universalissimae*; *e*. — *R. d. maj.* nisi moveatur, i. e. concursum simultaneum habeat, *c*; *praevium*, *sd.* si ipsa in sua virtute operandi sit incompleta, *c*; *secus*, *n*. — *c. d. min.*

Objic. 2º Causae inferiores in aliqua serie causarum, agunt in virtute causarum superiorum (unde latiori aliquo sensu sunt instrumenta); *a. omnes causae secundae sunt inferiores causa prima in ordine causandi*; *e*. — *R. d. maj.* in virtute causarum superiorum: semper stricto illo sensu quo volunt adversarii, *n*; saepe alio latiori et quidem vario sensu, *c*; — *c. min.* — *N. B.* Dicuntur causae inferiores agere in virtute causarum superiorum: 1) sive quatenus a superioribus complentur in virtute activa, et applicantur ad agendum (et tunc sunt stricto sensu instrumenta); — 2) sive quatenus ab eis nativam suam virtutem agendi acceperunt, vel etiam conservatam jugiter accipiunt; — 3) sive quatenus in agendo concursum simultaneum superioris causae requirunt; — 4) sive quatenus a causis aliis, sub concursu causae superioris, producitur in eis actus primus proximus (v. c. complexus adjunctorum externorum, vel complementum ultimum virtutis accidentale); — atque ita semper aliquo vero sensu dicendae sunt agere in virtute causarum superiorum, ac semper causae secundae dependent a vero et perpetuo Dei dominio quin tamen confundi debeat causa prima et causa principalis aliqua particularis.

Objic. 3º Pertinet ad perfectam dependentiam creatureae a Deo, ad infinitatem potentiae Dei, ad perfectionem providentiae, ut causae secundae nihil operari possint nisi praemotae a Deo. — *R. a) ad dependentiam*, *d. ut nonnisi concurrente Deo...*, *c; praemovente, n*; — *b) ad potentiam*, *d. ut ita disponere possit, sed tollendo libertatem, c; eam relinquendo, n*; — *c) ad providentiam*, *d. ut nonnisi gubernante Deo res singulas secundum earum naturam, c; etiam praemovente, et sic tollente earum naturalem libertatem, n*.

Propositio 65.

Divinus concursus, quatenus est aliquid ad extra, est ipsa creature action, prout haec dum a creature procedit, simul a Deo ut a causa prima manat.

Prob. 1º Ista cooperatio ex natura Dei et creaturee requiritur, et praeter eam nihil requiritur; *e*.

Ad antec. Posita ista cooperatione salvatur omnis dependentia essentialis causae secundae a prima in causando; et ratione talis concursus prima causa vere dici potest immediate et per se omnia efficere; servatur et perfectio causae secundae.

Prob. 2º Concursus in eo dicendus est consistere, quod ejus conceptui plane respondet; *a.* huic explicatio nostra plane respondet; *e.*

Ad min. Habemus: 1) simultaneam actionem Dei et creaturae, 2) actionem creaturae subordinatam actioni Dei, et ab ea dependentem.

Coroll. 1º Ergo concursus Dei cum singulis naturis creatis agentibus, proportionatur iisdem; estque determinatus ad unum in agentibus naturalibus; est autem in actu primo indifferens in agentibus liberis, ac determinandus ad unum oppositorum ab ipsa voluntate creata libere se determinante. — Neque ulla apparet Dei indignitas, in eo quod, Dominus quum sit, permittat tamen a libera creatura determinari suum concurrendi actum, non quidem entitative sed terminative spectatum.

Coroll. 2º Ergo non sequitur ex nostra sententia Deum fore mali moralis seu actus peccati auctorem; nam concurrens Deus attingit actum solum ut causa efficiens universalissima attingit omne ens, concursu immediato, sed de se indifferente ad opposita, qui determinatur ad unum a creatura; hanc autem determinationem Deus, ut legislator, praecepto, suasione, minis, impedit moraliter; verum ut auctor naturae impedire physice non vult, sed permittit, satis sapiens et potens qui vincat tandem in bono malum.

QUAESTIO 3.

De providentia divina.

Propositio 66.

Deus providentia sua res omnes gubernat.

Notiones. 1) *Providentia* est ratio divina ordinans res ad suos fines per media convenientia, seu: «ratio ordinis rerum in finem, aeternaliter praeeexistens in mente divina (S. Thom.)» — Includit ergo: *a)* intentionem finis, — *b)* electionem mediorum, — *c)* rationem ordinantem res ad suos fines per media electa.

2) *Gubernatio* est aeternae providentiae executio et effectus temporalis.

Prob. 1º Si Deus providentiam non habet, hoc est aut quia res non cognoscit, et media adhibenda, — aut quia eis providere non potest, — aut quia non vult; — *a.* haec respective repugnant divinae sapientiae, potentiae, bonitati; *e.*

Prob. 2º Ordo pulcherrimus nequit esse nec praesertim durare casu; *a.* 1) in universo mirabilis est et perseverat ordo et unitas; 2) nulla creatura directe ordinem universalem intendit et gubernat; *e.*

Objic. 1º Deus peccata permittit tantum, nee disponit, nec dirigit creatu-

ras ad ea; *e.* — *R. d. ant.* non ordinat peccata ut committantur, *c;* peccata commissa, aut praevisa non dirigit ad suos fines, *n.*

Objic. 2º Si Deus haberet providentiam, haberet undique perfectam; *a.* 1) non est sapiens, nam mundum multis perturbationibus agitari sinit, — 2) non est justa, nam justos affligi patitur, impios laetari, — 3) non est bona, nam mala non excludit; *e.* — *R. d. maj.* si ordo universalis complexive spectatur, *c;* si pro aliqua parte vel pro aliquo phaenomeno particulari, *n;* — *ad min.* 1) *d.* perturbationibus physicis partialibus, quae orientur ex ipsis naturalibus legibus et ordinatione mundi; et moralibus particularibus, quae orientur e libertate creata, postea conversione vel poenis in ordinem reducenda et ad finem dirigenda, *c;* secus, *n;* — *ad 2) d.* ita semper patitur, *n;* *passim*, *sd.* ob subordinationem bonorum vitae praesentis ad bona aeterna, *c;* secus, *n;* — *ad 3) d.* ob libertatem creatam servandam ad majorem perfectiōnem ordinis universalis, *c;* secus, *n.* (cfr. ethic.).

Schol. 1º *Num Deus provideat immediate omnibus etiam minimis.* — *R.* In providentia distinguenda est ordinis praemeditatio, est ordinis praemeditati executio; — praemeditatio eo perfectior est quo magis a fine universalissimo ad minima ordinanda descendit; executio eo dignior et perfectior est quo est universalior, et per plura ministeria explicat suam praemeditationem. — Unde patet: *a)* quid de Deo, perfectissimo, dicendum sit, — *b)* cur et quomodo natura agat ad opulentiam, — *c)* cur et quomodo in gubernationis mundi partiale consortium videantur vocatae creaturae, intelligentia et libertate sua utentes, — *d)* quomodo Deus sit tamen omnium, etiam minimarum rerum, Dominus summus et immediatus.

Schol. 2º *Utrum providentia principaliter et in recto importet actum intellectus*, an potius actum voluntatis, an utrumque aequo principaliter. — *R.* *a)* Videtur potius lis de verbo, nam de facto uterque debet actus ut essentialis; — *b)* ergo videtur tertius dicendi modus accommodatior.

Schol. 3º *Quaenam sint providentiae divisiones.* — *R.* 1) *Ratione objecti*, est providentia *physica*: circa agentia naturalia necessaria; et *moralis*: circa agentia libera.

2) *Ratione finis*, est *naturalis*: disponens ad fines naturales; et *supernaturalis*: ad finem supernaturalem (cfr. theolog. de praedestinatione).

3) *Ratione mediorum*, est *sufficiens*: disponens media ita ut finis (particularis hujus naturae, vel hujus operis...) attingi possit; et *efficax*: ita ut finis reapse obtineatur.

4) *Ratione amplitudinis*, est *universalis*: disponens in finem simpliciter ultimum; et *particularis*: ... in finem particularem alicujus naturae.

5) *Ratione decreti*, est: